

УДК 378.22.013.42(072)–057.875

І.І. ДОБРОСКОК

(Київ)

ФОРМУВАННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВНЗ

Ключові слова: педагогічна самоорганізація студента, соціальна педагогіка

Постановка проблеми. В умовах реформування вищої освіти перед державою та суспільством стоїть складне завдання удосконалити педагогічну систему навчання, методологію, зміст та методи підготовки професійних кадрів тощо.

Враховуючи реалії та вимоги держави до підготовки професійних кадрів із соціальної педагогіки, на перший план виходить формування особистості студента, його розвиток та самоорганізація в процесі навчання. На наш погляд, студенти, які навчаються, мають сумістити основні теоретичні знання та практичні вміння, усвідомити та вміти реалізувати спонтанно виникаючі ситуативні педагогічні проблеми, оцінювати їх критично та розвивати здатність до педагогічної рефлексії.

Педагогічний експеримент виявив низку недоліків навчально – виховного процесу підготовки фахівців з соціальної педагогіки у магістратурі.

Перш за все, потрібно звернути увагу на такі напрями діяльності під час підготовки фахівців магістерського рівня:

- стереотип підготовки магістрів орієнтований на їх підготовку з традиційним відтворенням (ретрансляцією), відсутній творчий підхід до навчально – виховного процесу;
- відсутність систематичного та неперервного практичного досвіду, що не дозволяє самоорганізуватися студентам для поліпшення свого практичного досвіду;
- відсутність у студентів мотивації до творчого становлення та виявів індивідуальності;
- відсутність у викладачів мотивації щодо покращення викладання соціальної педагогіки у ВНЗ.

Такі недоліки в навчанні посилюються низкою протиріч, які виникають у межах навчально-виховного процесу. Це протиріччя між:

- необхідним рівнем індивідуального розвитку особистості та її творчим потенціалом у процесі навчання студента в магістратурі;
- необхідним професійним саморозвитком та самоуправлінням студента;
- необхідним плануванням процесу самоосвіти студента та самовихованням у навчально-виховному процесі.

Аналіз досліджень і публікацій. Очевидно, сьогодні потрібно активізувати самоорганізацію студентів у навчально-виховному процесі ВНЗ, оскільки основою педагогічної самоорганізації є здатність студента до вдосконалення внутрішнього світогляду, особистісної діяльності, що дозволить йому самовдосконалитися для його майбутньої професійної діяльності.

За Л. Фрідманом, раціональна самоорганізація є вміння особи без систематичного зовнішнього контролю, без допомоги і стимуляції з боку викладача, самостійно та раціонально організувати і проводити власну навчальну діяльність з реалізації прийнятих цілей навчання [9].

Т.В. Новаченко, визначаючи педагогічну самоорганізацію, знаходить у ній три елементи: педагогічну рефлексію, професійну компетентність та самоуправління. Визначаючи педагогічну рефлексію як компонент педагогічної самоорганізації, вона виходила з того, що її значення спричиняється зверненням до внутрішньої психологічної сутності майбутнього вчителя. Професійне рефлексивне ставлення педагога до власної діяльності дає можливість спостерігати, аналізувати, осмислювати, оцінювати, самоідентифікувати себе з педагогічним ідеалом, тому це є важливим фактором у конструюванні власного професійного «Я» [8]. Професійна компетентність як комплекс, за А.К. Марковою, містить відповідні складові, які дослідниця кваліфікує як спеціальну компетентність, соціальну компетентність, особистісну компетентність та індивідуальну компетентність [6].

С. Кульневич педагогічну самоорганізацію визначає як застосування гуманістичного особистісно орієнтованого підходу в навчанні, що виявляється в особливих досягненнях учнів. Процес навчання потребує розуміння сутності сучасних

освітніх процесів, що виявляється в рівні аналізу проблем сучасної вітчизняної освіти [5].

Формування цілей статті. Ми маємо на меті з'ясування умов і напрямків формування педагогічної самоорганізації в ході вивчення соціальної педагогіки як навчального предмета у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи педагогічну самоорганізацію, ми вважаємо, що студентам необхідно зануритися у внутрішню психологічну сутність, що дасть можливість аналізувати, осмислювати, оцінювати, творчо підходити до вирішення проблем, пов'язаних з професійною діяльністю майбутнього фахівця, тощо.

А відтак, з різних визначень самоорганізації впливає одна-єдина позиція: важливим є, насамперед, ставлення самого студента до цілком усвідомленого навчання, а педагог, координатор навчально-виховного процесу, має здійснювати тільки допомогу. Отже, самовдосконалення та самоорганізація студента будуть залежати від того, наскільки в процесі навчання буде переважати комунікативність, дослідницька діяльність, моделювання, рефлексивна самоорганізація тощо під час педагогічного організаційного впливу, що дасть можливість подіяти на свідомість індивідуума з метою перетворення якості певного сегмента професійної самосвідомості. В умовах викладання соціальної педагогіки особистісно орієнтоване навчання має суб'єктивний характер і спрямовується на суб'єкта, який бажає засвоїти знаннєві парадигми педагогіки.

Л.С.Виготський завжди нагадував, що соціалізація побудована на особистісно-діяльнісній основі, сприяє зниженню негативного впливу ряду несприятливих чинників (стосунки в колективі; дефіцит поваги з боку викладачів; поява особистісних проблем; низький рівень сформованості психофізіологічних якостей студентів; невміння доволно входити в оптимальний психологічний стан, швидкого і повного відновлення та ін.), за умови модернізації її процесу і змісту у відповідності зі змінами в структурі і змісті провідних видів соціально-культурної і професійної діяльності і динаміці соціального і особистісного процесів розвитку.

Змістом соціально-культурної діяльності виступає інтелектуальний, емоційний і «поведінковий» досвід особистості, який формується всіма обставинами життя і визначає вибір тих чи інших конкретних видів діяльності. Чим ширший діапазон вибору, чим більше особистість залучена в реальні життєві процеси і виконання різних соціальних ролей, тим більше скорочується дистанція між «чужим» і власним» досвідом [3].

Отже, виходячи з нашого визначення самоорганізації студента у навчально-виховному процесі вищу, наголошуємо, що студент має набувати низки навичок, які проявляються в активності, мотивації діяльності, самостійності прийняття рішень, відповідальності, оцінці результатів виконаної роботи та критичності її аналізу. Водночас, індивідуальна компетентність студента – це володіння прийомами самореалізації і саморозвитку індивідуальності в рамках професійного спрямування особистості, готовність до професійного зростання, вміння раціонально організувати свою працю. А педагогічна самоорганізація – це процес синергетичного самоструктурування, самовпорядкування та самовдосконалення складових професійної компетентності педагога.

В умовах самоорганізації навчально-виховного процесу в студента мають формуватися основні компоненти розумового досвіду, вміння ефективно оволодівати інформацією, втілювати в практику інтелектуальну діяльність, яка б становила та створювала компетентність педагогічної самосвідомості. Наголосимо, що процес са-

моорганізації та самоуправління – це творчий процес, пов'язаний з новими протиріччями та ідеями, пошуками істини, зясуванням та досягненням поставленої мети.

Становлення професійного фахівця з соціальної педагогіки, як стверджують Ю.К. Бабанський, Л.С. Виготський, В.К. Розов, Н.Г. Ничкало [1;3;7] та інші науковці, потребує утвердження компонентів професійної діяльності, знань та вмінь у процесі вивчення предметів соціальної педагогіки, набування досвіду викладача та готовність до застосування власних прийомів та способів діяльності.

Потрібно також пам'ятати і про формування індивідуальності, яка можлива тільки за відповідних умов, а це поєднання особистісних характерних ознак, вироблених у процесі єдності між особистістю та її індивідуальністю. В умовах розвитку педагогічної науки слід звернути увагу і на методичні підходи, які застосовуються в навчально-виховному процесі. Предметом розуміння діяльності соціальної педагогіки виступають засоби та методи. В даному випадку ми вважаємо, що для самоорганізації необхідно не тільки засвоювати навчальну програму з предметів, які належать до соціальної педагогіки, а й передусім підходити до розв'язання даної проблеми послідовно і неупереджено, з точки зору, що кожен студент – це особистість та індивідуальність, і в умовах навчального процесу маємо всі можливості розкривати його творчі здібності та професійні нахили.

Аналіз сучасного стану проблеми професійно-педагогічної підготовки студентів та творчого розвитку і самореалізації дає можливість стверджувати, що цілісний системно-діяльнісний підхід до розв'язання цієї багатоаспектної проблеми потребує побудови авторської методичної системи підготовки магістрів з соціальної педагогіки, що надасть проблемі новий аспект її вирішення з точки зору підготовки якості студента, його інтересу та мотивації до поставленої нами проблеми.

Наголосимо, що самоорганізація базується на глибинних внутрішніх мотивах, особистісних інтересах та здібностях студентів. Ми переконані, що для впевненості у своїх силах та правильності вибору майбутньої професії необхідно визначити індивідуальні мотиви розвитку професійно-педагогічних та творчих умінь студентів, їх рефлексивну здібність, вивчити особистісну діяльність, що дасть можливість швидше усвідомлювати сутність теоретичних питань, складних педагогічних явищ і процесів, робити власні висновки, що також впливатиме на позитивне ставлення до педагогічної самоорганізації та самовдосконалення особистості.

На процес самоорганізації студента впливають зовнішні та внутрішні чинники. Зовнішні чинники – це цілеспрямований вплив різних альтернативних джерел інформації, викладачів та методистів, які керують навчально-виховним процесом, а внутрішній вплив залежить від індивіда, тобто особистості та його внутрішніх самоорганізаційних процесів і професійної самосвідомості, яка залежатиме і від важливих факторів зовнішнього впливу. Необхідно для досягнення мети самоорганізації студента створити в процесі навчання і педагогічні умови, які б сприяли формуванню компонентів педагогічної самоорганізації під час вивчення соціальної педагогіки. Ми вважаємо, що педагогічна саморганізація в умовах навчання студентів соціальної педагогіки має складатися із трьох компонентів: методологічного, змістового та практичного.

Методологічний компонент базується на гуманістичних засадах та повинен включати концепцію формування педагогічної самоорганізації під час вивчення соціальної педагогіки на засадах доступності, відкритості, діяльності та результативності.

Змістовий компонент базується на предметах, які належать до соціальної педагогіки та в основу яких покладено професійну компетентність випускника.

Практичний компонент базується на використанні методів, форм та прийомів з удосконалення самоорганізації студента на практичних заняттях.

Таким чином, удосконалення педагогічної самоорганізації має відбуватися з урахуванням трьох компонентів, які потрібно використовувати в навчально-виховному процесі, що забезпечить професійний саморозвиток студента шляхом застосування та створення цілісної методичної системи, яка б і охопила та ліквідувала розрив між потребами, що висуває нам соціальна педагогіка, і тими вимогами сучасних педагогічних досліджень які висуває наука. Враховуючи висловлене стосовно самоорганізації студента, потрібно також враховувати і ціннісні настанови професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, які підтверджуються професійністю, історичним досвідом та застосуванням творчої діяльності, що дасть можливість впливати на власну особистість, свідомо орієнтуючись у своїй професійній самовдосконаленості та самосвідомості.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, створення компонентів педагогічної самоорганізації в методичній системі підготовки професійних кадрів з соціальної педагогіки та належних організаційних умов дало б можливість активізувати особистісні мотиви студентів та забезпечити покращення навчальної діяльності, що дозволить також одержувати задоволення від власної поведінки та власної діяльності в межах своєї компетентності.

Література

1. Бабанский Ю. Оптимизация процесса обучения: Общедедактический аспект / Ю. Бабанский. – М. : Педагогика, 1977. – 254 с.
2. Бех І.Д. Категорія «становлення» в контексті розвитку образу «Я» особистості / І. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С. 25-34.
3. Выготский Л.С. Собрание сочинений: В 6-ти тт. / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1982-1984. – Т. 4: Детская психология. – 1984. – 432 с.
4. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.). – К.: Райдуга, 1996. – 97 с.
5. Кульневич С.В. Педагогика личности от концепций до технологий / С. Кульневич. – Ростов-на-Дону: Творческий центр «Учитель», 2001. – 160 с.
6. Маркова А.К. Формирование мотивации учения / А.Маркова, Т.Матис, А.Орлов. – М., 1990. – 66 с.
7. Ничкало Н.Г. Стандарти професійної освіти: проблеми методології і творчих пошуків / Н. Ничкало // Професійна освіта: педагогіка і психологія. – К. : ВІПОЛ, 2000. – 486 с.
8. Новаченко Т.В. Формування педагогічної самоорганізації студентів педагогічних училищ: Методичні рекомендації / Т. Новаченко. – Одеса, 2004. – 43 с.
9. Фридман Л.М. Психологическая наука – учителю / Л.Фридман, К.Волков. – М.: Просвещение, 1985. – 169с.

*И.И.Доброскок
(Киев)*

ФОРМИРОВАНИЕ САМООРГАНИЗАЦИИ СТУДЕНТА В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ПЕДАГОГИКИ В ВУЗЕ

В статье проанализировано содержание понятия «самоорганизация студента», раскрыты методологический, содержательный, практический компоненты педагогической организации студента при изучении социальной педагогики. Определены педагогические условия, внешние и внутренние факторы, влияющие на процесс самоорганизации студента.

Ключевые слова: педагогическая самоорганизация студента, социальная педагогика

I.I. Dobroskok

FORMING OF SELF-ORGANIZATION OF A STUDENT IN THE PROCESS OF STUDING SOCIAL PEDAGOGICS IN THE INSTITUTE OF HIGHER EDUCATION.

In the article the meaning of the notion "self-organization of a student" is analysed. Methodological, rich in content, practical components of pedagogical organization of student in the process of study of social pedagogy are exposed. Pedagogical terms, external and internal factors affecting the process of self-organization of student are defined.

Key words: pedagogical self-organization of a student, social pedagogy